

Makaleler > KùltürSanat > Ermeni Harfleriyle Türkçe

(1/1)

Kevork Pamukciyan uzun yıllar boyunca sürdürdüğü tarih araştırmacılığı ve yazarlığı süresince Ermeni kùltürü, tarihi ve edebiyatı konularında binlerce kaynaktan faydalanarak Türkçe ve Ermenice yüzlerce makale ve ansiklopedi maddesi, üç de çok önemli Ermenice kitap kaleme aldı. Aras Yayıncılık tarafından Ermeni Kaynaklarından Tarihe Katkılar dizi başlığı altında sunulan Pamukciyan'ın toplu eserleri dört ciltten oluşuyor.

1. İstanbul Yazıları
2. Ermeni Harfli Türkçe Metinler
3. Zamanlar, Mekânlar, İnsanlar
4. Biyografileriyle Ermeniler

Dizinin ikinci cildi, Osmanlı Ermenilerinin tarihi ve kùltürel miraslarından biri olan ve elyazması olarak altı yüzyıllık, basılı olarak 276 yıllık bir geçmişe dayanan Ermeni alfabesiyle Türkçe yazma geleneğinin çeşitli örnekleri üzerinde yoğunlaşan 29 makaleden oluşuyor.

Ermeni Harfleriyle Türkçe Metinler adlı kitabın yayını sonrasında, Osmanlı Ermenilerinin, yaşadıkları topraklar üzerindeki çeşitli halklarla ilişkilerinin, dini, edebi ve bilimsel varlıklarının tarihi veçhelerinden biri olarak kabul edilebilecek “Türkçe'nin Ermeni harfleriyle kullanımı” konusunda Tarih ve Toplum dergisinde “Ermeni Harfleriyle Türkçe” başlıklı bir makale yayınlandı. Bu makaleyi aşağıda sunuyoruz.

Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yaşayan etnik topluluklardan, dinleri (Rum) Ortodoks dilleri Türkçe olan Karamanlıların Grek alfabesini, Rumca konuşan ama Vatikan'a bağlı olan Sakızlı Katolik Rumların Latin alfabesini kullanmaları gibi, Türkçe konuşan Ermeni nüfus da yazılı ürünlerinde Türkçenin o dönem yazıldığı Arap alfabesini değil, kendi kutsal metinlerinin yazılı olduğu Ermeni alfabesini kullanmayı tercih etmişlerdir. Ermeniler, benzer koşullar nedeniyle Ermeni harfli Kùrtçe, Ermeni harfli Arapça ve –Osmanlı sınırları dışında– Ermeni harfli Kıpçakçayı da kullanmışlardır.

Bugün her ne kadar akla ilk olarak Arap ve Latin alfabeleri gelse de, Türkçe'nin Göktürk (Köktürk) ya da Orhun-Yenisey alfabesinden itibaren, değişik dönem ve coğrafyalarda Sogd, Uygur, Mani, Brahmi, Süryani, Arap, Grek, Ermeni, İbrani, Latin ve İslav alfabeleri gibi başlıca on iki değişik alfabeyle yazıldığı ya da yazılmakta olduğu bilinmektedir.

5. yüzyılda Mesrob Maşdots'un yarattığı Ermeni alfabesinin Türkçe metinlerin yazımında da kullanılmasına 14. yüzyıldan itibaren yazma eserlerde, 18. yüzyıldan itibaren de basma eserlerde yaygın olarak rastlanır. Türkiye'de ve Ermenilerin göç ettikleri ülkelerde Ermeni harfli Türkçe eserlerin yayımlanması, 20. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra giderek azalsa da 1960'lı yıllara kadar devam etmiştir.

Peki Ermeni harfli Türkçe hangi koşullar altında, kimler tarafından, hangi amaçlar doğrultusunda kullanılmıştır? Bu yazıda bu soruların cevaplarına dair genel bir çerçeve çizilmeye çalışılacaktır.

Türkçenin Ermeni harfleriyle yazımı, Türkçe konuşan, Ermeniceyi ya hiç bilmeyen ya da çok az bilen, Hıristiyanlık inancına bağlı Ermeni nüfusla yazı yoluyla iletişim kurmanın ve bu kitlenin aynı yolla kendini ifade etmesinin aracı olarak gelişmiştir. Ermeni harfli Türkçe, Ermeni kùltürünü koruma ve yabancılaşmaya karşı koyma çabalarının ürünü olarak değerlendirilebileceği gibi, Ermenice bilmeyen, kendini Türkçe olarak ifade edebilen Ermeni nüfusun, Ermeni harfleri üzerinden kimlik aidiyetini sürdürerek bu aidiyetini yazıyla ifade etmesinin doğal sonucu olarak da kabul edilebilir.

Ermeni Harfli Türkçe Yazmalar

14. yüzyıldan 19. yüzyıla yaklaşık altı yüz yıllık bir döneme yayılmış olan Ermeni harfli Türkçe yazmaların önemli bir kısmı, aşuğlar (Ermeni aşıkları) tarafından yaratılan manzum eserlerdir. Deyiş, mani, hikâye, bilmece, destan ve şiir türlerindeki Ermeni harfli Türkçe yazmalar sevdadan savaşlara, tabii afetlerden yangınlara günlük hayata değgin pek çok tema içerirler.

Türkiye'de aşuğlar konusundaki ilk araştırma Fuad Köprülü'nün 1922'de yayımlanan “Türk Edebiyatının Ermeni Edebiyatı Üzerindeki Tesirati” adlı makalesidir. Türkolog İstevan Gurdigyan'ın Surp Pırgiç Hastanesi'nin 1935 yılı salnamesinde yer alan “Türkaked Hay Panasdeğdzner Yev Aşuğner” (Türkçe Yazan Ermeni Şairler ve Aşıklar) başlıklı makalesi ve Haçik Amiryany'nın Fuad Köprülü'nün tezlerine eleştiriler getirdiği Turkalezu Hay Aşuğner: Osmanyany Gaysrutyun, 16-20erort Tarer (Türkçe Söyleyen Ermeni Aşıklar: Osmanlı İmparatorluğu, 16-20. Yüzyıllar) başlıklı kitabı da bu konudaki önemli araştırmalardır.

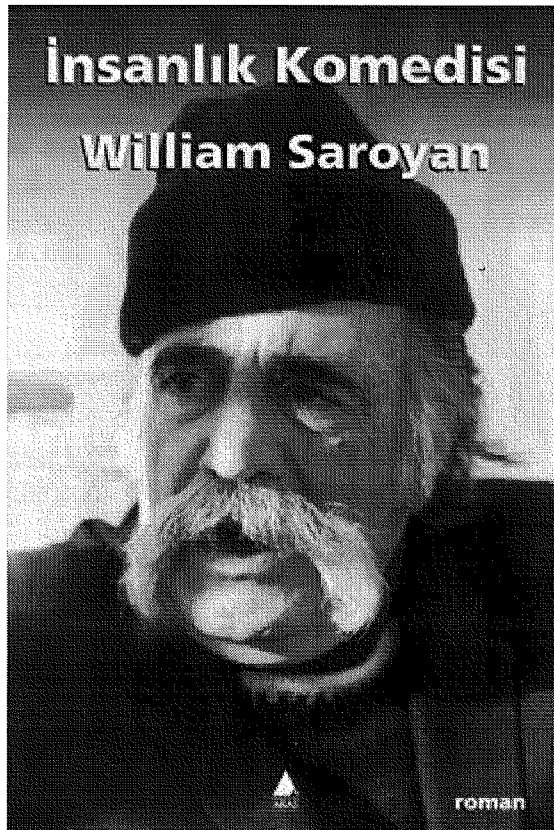
Hayk Berberyan 1964'te yayımlanan “La Littérature Arméno-Turque” başlıklı makalesinde, aşuğları “17. yüzyıl Yeni Culfa/İran okulu”, “Anadolu ve İstanbul okulları”, “Kafkasya okulu” olmak üzere üçe ayırmıştır.

Aras Yayıncılık'tan yeni kitaplar

(1/1)

Kaynak: aras
Yer: istanbul
Tarih: 13.3.2003

İnsanlık Komedi'si, 20. yüzyıl Amerikan edebiyatının kısa öykü, roman ve oyun türlerinde en iyi yazarlarından biri olarak kabul edilen William Saroyan'ın en sevilen romanlarından biri. Olaylar, İkinci Dünya Savaşı yıllarında ABD'de, Kaliforniya Eyaleti'ne bağlı Ithaca kasabasında yaşayan Macauley ailesinin etrafında geçiyor... Neredeyse her aileden bir ferdin bilfiil savaşın içinde olduğu bu küçük Amerikan kasabasının savaştan ne şekilde etkilendiği, bu sıradışı koşulların yarattığı insanlık halleri, eserin baş kahramanı olan yeniyetme Homer Macauley'in büyüme sancılılarıyla harmanlanarak anlatılıyor. Saroyan, kendine özgü naif bakışıyla, savaşın içindeki sıradan insanın nabzını tutmayı başarırken, bir yandan da "savaşın kaçınılmaz olarak içerdiği barbarlık", "savaş suçunun sorumluluğunu 'düşman' belletilen varlıkla sınırlamamak" gibi kavramlar üzerine sorular sordurmayı amaçlıyor.

İngilizce'den Çeviren: Beril Eyüboğlu

William Saroyan Dizisi Editörü: Aziz Gökdemir

Yayına Hazırlayan: Altuğ Yılmaz

Kapak Tasarımı: Sayat Ayık

3.hamur, 13 x 19.5 cm.

216 sayfa, 1. baskı, Ekim 2002

ISBN 975-7265-49-7

William Saroyan

(1908-1981)

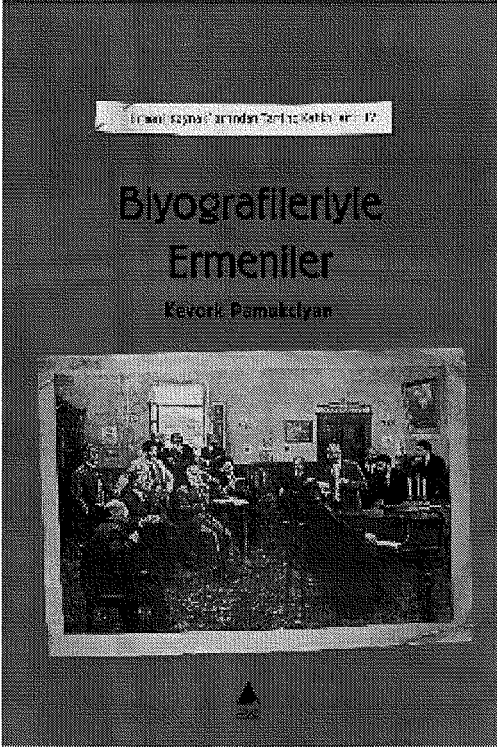
aras yayıncılık: Biyografilerle Ermeniler

(1/1)

Kaynak: aras yayıncılık

Yer: istanbul

Tarih: 20.10.2003

Kevork Pamukciyan'ın toplu eserleri:

"Ermeni Kaynaklarından Tarihe Katkılar"

4. cilt: "BIYOGRAFİLERİYLE ERMENİLER" çıktı

Yazarı : Kevork Pamukciyan

Adı : Ermeni Kaynaklarından Tarihe Katkılar - IV Biyografilerle Ermeniler

Türü : Tarih, Araştırma

Fiyatı : 25.000.000 TL

ISBN : 975-7265-54-5

Kâğıt Cinsi (Ebadi) : Norbook Süper, 70 gr. (16x24 cm.)

Sayfa Adedi : 464

Kevork Pamukciyan'ın Türkçe makalelerini ve ansiklopedi yazılarını bir araya getiren Ermeni Kaynaklarından Tarihe Katkılar dizisinin son cildi, Pamukciyan tarafından Ermeni şahıslar hakkında ansiklopedilere yazılmış 350'ye yakın biyografiyi bir araya getiriyor. Pamukciyan'ın muhtelif yazılarında ismi geçen 2.500 kadar kişi hakkında derlenen biyografik notlarla zenginleştirilen kitap, bir bakıma "Türkiye Ermenileri Tarihinde Kim Kimdir" kitabı niteliğinde.

Kevork Pamukciyan'ın biyografi yazıları, zengin kaynak kullanımıyla hemen dikkati çeker. Çalışmalarına İstanbul'daki önemli Ermeni mezarlıklarının mezar taşı kitabelerini ve on kadar kilisenin vaftiz ve vefiyat kütüklerini derlemekle başlamış olan Pamukciyan, akla ilk gelecek olan temel kaynakların yanı sıra, mezar taşı kitabelerinden Ermenice yazmaların muhtıralarına, kiliselerin vaftiz, evlenme ve ölüm kayıtlarından başı işçi listelerine kadar farklı kaynakları da etkili bir şekilde kullanmaktaydı.

Bu özelliği Pamukciyan'ı ansiklopedi yayıncıları için Ermeniler konusunda başvurulacak ilk kişi haline getirmiş ve 1950'lerden 1990'lara Türkiye'de yayınlanan beş ansiklopediye katkıda bulunmuştu.

(1/1)

Iraper: Kevork Pamukciyan Anıldı

(1/1)

Kaynak: Iraper
Yer: istanbul
Tarih: 28.5.2003

Doğumunun 80inci yılı vesilesiyle, araştırmacı yazar Kevork Pamukciyan Üsküdar Semerciyan-Nersesyan Derneği'nde 23 Mayıs gecesi anıldı.

Kendisi de bir Üsküdarlı olan Pamukciyan'ın otobiyografisi Bedros Allahverdi tarafından okundu. Otobiyografinin okunuşuna paralel olarak, Pamukciyan'ın fotoğrafları dia olarak gösterildi.

Daha sonra, Kıdemli Peder Dr. Krikor Damatyan, Pamukciyan'ın hayatını, kişiliğini ve eserlerini irdeleyen bir konferans verdi.

İstanbul yazılarından örnekleri okuyan Aramis Kalay'dan sonra, Pamukciyan'ın makalelerini toplayarak yayına hazırlayan Osman Köker bir konuşma yaptı. Köker konuşmasında tarihçi Pamukciyan'ın ve yaptıklarının önemini gözler önüne serdi. Onun, Ermeni tarihini ve kültürünü Türkçe'ye taşıyan bir köprü olduğunu söyleyen Osman Köker, Pamukciyan'ın üstlendiği misyonun önemini vurguladı.

(1/1)

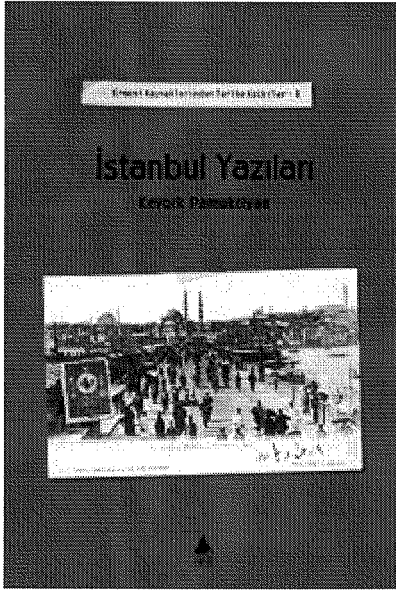
ERMENİ KAYNAKLARINDAN TARİHE KATKILAR

(1/1)

Kaynak: HyeTert

Yer: İstanbul

Tarih: 7.11.2002

Aras Yayıncılık, Ermeni kaynaklarından yaptığı araştırmalarla Türk ve Ermeni tarih yazımına önemli katkılarda bulunmuş olan Kevork Pamukciyan'ın (1923-1996) Türkçe eserlerini kitaplaştırıyor. Yazarın 1956 yılından itibaren 28 süreli yayın ve derleme kitapta yayınlanmış 127 makalesi ile 1950 yılından itibaren çeşitli ansiklopedilerde yer almış 370 yazısı Ermeni Kaynaklarından Tarihe Katkılar başlığı altında dört ciltte toplandı. İstanbul Yazıları başlıklı birinci cilt geçtiğimiz günlerde okuyuculara ulaştı. Diğer ciltler de ikişer ay arayla yayınlanacak.

Kevork Pamukciyan, Ermeni Kaynaklarından Tarihe Katkılar

1. cilt: İstanbul Yazıları, ISBN: 975-7265-50-0, Ekim 2002, 320 sayfa,
2. cilt: Ermeni Harfli Türkçe Metinler, ISBN: 975-7265-52-7, Aralık 2002, 288 sayfa
3. cilt: Zamanlar, Mekanlar, İnsanlar, ISBN: 975-7265-53-5, Şubat 2003, 392 sayfa
4. cilt: Biyografileriyle Ermeniler, ISBN: 975-7265-54-5, Mayıs 2003, 320 sayfa

İstanbul Yazıları başlıklı 1. ciltte Pamukciyan'ın, ölümünden dört yıl kadar önce yazdığı otobiyografisi, yazar hakkında kaleme alınmış değerlendirme veya anı yazıları, fotoğraf albümü ile Türkçe makale ve ansiklopedi maddelerinin bir listesi (toplu yayında hangi cilt ve hangi sayfada yayınlandığına dair bilgilerle birlikte) yer alıyor.

20. yüzyıla kadar oldukça yaygın olarak kullanılmış olan Ermeni alfabesiyle yazılmış Türkçe metinlere ilişkin yazıları Ermeni Harfli Türkçe Metinler başlıklı 2. ciltte bir araya geliyor.

"Diğer makaleleri" şeklinde de nitelenebilecek olan Zamanlar, Mekanlar, İnsanlar başlıklı 3. ciltte, daha çok İstanbul dışındaki yerlerin tarihine ilişkin yazılar ve biyografik makaleler yer alıyor.

Biyografileriyle Ermeniler başlıklı 4. ciltte ise Pamukciyan'ın İstanbul Ansiklopedisi, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi ve Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'ne yazmış olduğu, tanınmış Ermeni şahısların biyografileri bir araya geliyor. Pamukciyan'ın makalelerinde biyografik bilgiler verdiği ancak hiçbir ansiklopediye madde yazmadığı kişiler hakkında hazırlanan kısa bilgilerin de aktarıldığı bu cilt, bir bakıma "Türkiye Ermenileri tarihinde kim kimdir?" kitabı niteliğini taşıyor. Bu ciltte ayrıca Pamukciyan'ın Ermenice eserlerinin bibliyografyası ve "Pamukciyan kaynakçası" olarak da adlandırabileceğimiz, yazarın yararlandığı, çoğunluğu Ermeniler ve Ermeni kültürü hakkındaki eserlerin bibliyografyası yer alıyor.

ARAS YAYINCILIK

Hıdivyal Palas, İstiklal Caddesi, No. 465 / Zemin Kat,

Tünel, Beyoğlu / İstanbul

Tel.: 0212 252 65 18 - 0212 243 06 02

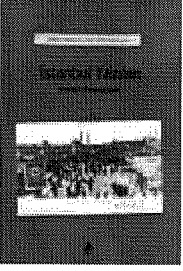
Faks: 0212 252 65 19

İstanbul Yazıları: Ermeni Kaynaklarından Tarihe Katkılar 1

(1/1)

Kaynak: HyeTert
Yer: İstanbul
Tarih: 27.10.2002

Aras Yayıncılık'ın Kevork Pamukciyan'ın tüm yazılarını bir seri halinde yayınlıyacak olan ilk kitaplar ile tekrar yayınlıyor. "İstanbul Yazıları: Ermeni Kaynaklarından Tarihe Katkılar 1" isimli ilk kitap raflardaki yerini aldı. Osman Köker'in editörlüğü ile yayına hazırlanan kitap arka kapağında şöyle tanıtılıyor...
İlk yazıları 1943 yılında Nor Lur (Yeni Haber) gazetesinde yayınlanan Kevork Pamukciyan 1996 yılında vefat ettiğinde, ardında tarih alanında Ermenice ve Türkçe dört yüzden fazla makale, çeşitli ansiklopedilerde yayınlanmış beş yüz kadar madde, geniş kapsamlı iki monografi yayına hazırladı. Üç büyük kitap ve yayımlama fırsatı bulamadığı ciltlerce eser bıraktı. Tarihi sadece incelediği dönemin temel kitaplarına başvurarak değil anılar, sözlü aktarımlar, salnameler, kilise kayıtları, yazma eserler, destanlar, mezar taşı kitabeleri gibi çok değişik kaynaklar kullanarak araştıran Pamukciyan'ın Türkçe yazıları, Ermeni tarihini veya tarihteki önemli şahsiyetleri Türk okurlarına tanıtmakla kalmadı, ortak tarihimizin çok önemli ayrıntıları hakkında da bilgiler verdi. Pamukciyan'ın Türkçe makalelerini ve ansiklopedi yazılarını "Ermeni Kaynaklarından Tarihe Katkılar" başlığı altında bir araya getiren 4 ciltlik eserin ilk cildinde "İstanbul Yazıları" bulunuyor. Yazar burada, hanları, okulları, kiliseleri, mezarlıkları, depremleri, yangınları, salgın hastalıkları dondurucu kışları ve selbaskınlarıyla İstanbul'un ve İstanbul'daki Ermenilerin tarihini anlatıyor.

(1/1)

Lraper: Pamukciyan'ın "İstanbul Yazıları" Yarın Kutlanıyor

(1/1)

Kaynak: Lraper

Yer: İstanbul

Tarih: 18.10.2002

Aras Yayıncılık, Türk ve Ermeni tarih yazımına önemli katkılarda bulunmuş olan müteveffa araştırmacı Kevork Pamukciyan'ın Türkçe eserlerini kitaplaştırıyor. Haberin devamını Lraper'den okuyabilirsiniz.

(1/1)

Makaleler > Tarih > Ermeni Kaynaklarına Göre İstanbul ve Mimarları

(1/1)

Ermeni kaynaklarından yaptığı araştırmalarla Ermeni ve Türk tarihçiliğine katkılarda bulunmuş olan Kevork Pamukciyan'la (1923-1996) Türk okurları ilk kez Reşad Ekrem Koçu'nun yayınladığı İstanbul Ansiklopedisi sayesinde tanıştı. İlk 1944 yılında, ikincisi 1958 yılında olmak üzere iki kez yayınlanmaya başlanan ama iki yayını da tamamlanamayan bu ansiklopediye Pamukciyan, İstanbul'da yaşamış önde gelen Ermeni şahıslar ve aileler, İstanbul'da yayınlanmış Ermenice gazete ve dergiler, çeşitli ilçelerindeki Ermeni varlığı, Ermeni mezarlıkları, Ermeni okulları hakkında maddeler yazdı. Pamukciyan'ın ilk Türkçe makalesi ise 1956 yılında aylık dergi Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni'nde yer aldı. Daha sonra aralarında Hayat Tarih Mecmuası, Türk Kültürü, Türk Tarih Kurumu Belleteni, Tarih ve Edebiyat Mecmuası, Tarih ve Toplum, İstanbul dergisi gibi çok sayıda süreli yayım ve Türk Dili ve Edebiyatı, AnaBritannica, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi gibi ansiklopedilerde yazıları yayımlandı. Kevork Pamukciyan'ın bütün bu yazıları, daha önce hiç yayınlanmamış birkaç yazısıyla birlikte Aras Yayıncılık tarafından konularına göre tasnif edilerek Ermeni Kaynaklarından Tarihe Katkılar üst başlıklı dört ciltte toplandı. Yazarın otobiyografisi, dostları tarafından kaleme alınmış yazılar, Türkçe eserlerinin bibliyografyası ile başlayan İstanbul Yazıları başlıklı birinci ciltte, hanları, okulları, kiliseleri, mezarlıkları, depremleri, yangınları, salgın hastalıkları, dondurucu kışları ve sel baskınlarıyla İstanbul'un ve İstanbullu Ermenilerin tarihine ilişkin yazılar yer alıyor. Ermeni alfabesiyle Türkçe yazılmış şiirleri, destanları, kitapları, gazeteleri, halk hikâyelerini, resmi belgeleri tanıtan makaleler Ermeni Harfli Türkçe Metinler başlıklı ikinci ciltte bir araya geliyor. Zamanlar, Mekânlar, İnsanlar başlıklı üçüncü ciltte, Ermeni tarihçileri, devlet adamları, bilim adamları, sanatçıları, mimarları ve önde gelen Ermeni ailelerini anlatan biyografik makalelerin yanı sıra; Erzincan, Osmaniye, İzmir ve Bursa gibi yerlerin tarihine ilişkin Ermeni kaynaklarından hazırlanmış yazılar; Ermeni tarihçilerin Osmanlı tarihi hakkındaki eserlerini tanıtan makaleler ve Fatih Sultan Mehmed, Kanuni Sultan Süleyman, Enver Paşa, Mustafa Kemal Atatürk gibi Türk hükümdar ve devlet adamları hakkında, özellikle bunların Ermenilerle ilişkisi çerçevesinde kaleme alınmış yazılar yer alıyor. Pamukciyan tarafından Ermeni şahıslar hakkında çeşitli ansiklopediler için kaleme alınmış 350 biyografiyle, kitabın editörü Osman Köker'in Pamukciyan'ın muhtelif makalelerinde ismi geçen 2.500 kişi hakkında derlediği biyografik notları bir araya getiren Biyografileriyle Ermeniler başlıklı dördüncü cilt ise bir bakıma "Türkiye Ermenileri tarihinde kim kimdir" kitabı niteliğini taşıyor.

Bildiği dilleri otobiyografisinde, "Ermenice ve Türkçeye çok iyi, Fransızca ve İngilizceye iyi, İtalyancaya kâfi derecede vakıfım. Orta düzeyde Almanca ve Romence, bundan biraz daha az Yunanca, İspanyolca ve Portekizce bilirim. Rusçayı okuyabilmekle birlikte çok az bilirim" şeklinde sıraladığını aktarmamızın, Pamukciyan'ın, araştırmalarında ne kadar zengin bir kaynak kullanma imkânına sahip olduğu konusunda bir ipucu vereceğini sanıyoruz. Ama onun esas değeri, Ermeni kaynaklarına hâkimiyetindedir. Tarih kitaplarından destanlara, gazete ve dergilerden hatıratlara, kilise kayıtlarından mezar taşı kitabelerine kadar Ermeni kaynaklarının tarih araştırmalarında kullanılması, Ermeniler hakkında daha fazla bilgi sahibi olmamızı sağlamakla kalmıyor; Ermeniler yüzyıllardır Anadolu ve İstanbul'da Türklerle birlikte yaşadığı, aynı mekânları kullandığı için, ortak tarihimiz, hatta doğrudan Türk tarihi hakkında daha fazla bilgilenmemizi, Türk kaynaklarında bulunmayan birçok bilgiye ulaşmamızı, Türk kaynaklarından öğrendiğimiz bazı bilgileri bu kaynaklarla sınımamızı ve değişik yönlerini fark etmemizi sağlıyor.

Pamukciyan'ın yazılarında "İstanbul" ve "mimarlar" konularının özel bir ağırlığı vardır. İki İstanbul ansiklopedisine çok sayıda yazı veren Pamukciyan'ın ilk Türkçe makaleleri de İstanbul konuludur: Darphane'nin Topkapı Sarayı avlusundaki binaya taşınmazdan önceki dönemini ortaya çıkaran "Darphane Ne Zamandan Beri Topkapı Sarayı Dahilindedir?" (1956) ve "İstanbul'un Eski Darphanesinin 17. Asra Kadar Faaliyeti" (1957) başlıklı yazıları.

Kentte büyük hasara yol açan yangınlar ve depremler Pamukciyan'ın özel ilgi alanıdır. "İstanbul'un 1660 Yangını Hakkında Yeni Vesikalar", "Meğrili Patrik İstebannos'un 1660 İstanbul Yangını Tasvirnamesi", "Eremya Çelebi'ye Göre İstanbul'un 1660 Yangını" ve "1826 Yılı Hocapaşa Yangını Hakkında Bir Destan" başlıklı makalelerde İstanbul'un iki büyük yangınına Ermeni kaynaklarından aydınlatan Pamukciyan, Eremya Çelebi Kömürciyan'ın Badmutyun Hıragizman Gosdantnubolso: 1660 Darvo (İstanbul'un Yangın Tarihi: 1660 Yılı, İstanbul, 1991) adlı kitabını da yayına hazırlamıştır.

17 Ağustos 1999 depreminden sonra hepimizin önemini fark ettiği tarihsel depremler, Pamukciyan'ın çok önceden dikkatini çekmiştir. İstanbul'un depremleri konusunda "Osmanlı Döneminde İstanbul Depremleri", "1766 Büyük İstanbul Depremi", "1766 Büyük İstanbul Depremi Hakkında Ermeni Harfli Türkçe Bir Destan", "Sarkis Sarraf-Hovhannesyanyan'a Göre İstanbul'un 1766 Büyük Depremi", "1893 Kolera Salgını ve 1894 Büyük Depremi" başlıklı makaleleri bulunan Pamukciyan, DB İstanbul Ansiklopedisi'nin "Depremler" maddesinin "Osmanlı Dönemi" bölümünü de kaleme almıştır. Pamukciyan'ın ayrıca "1855 Bursa Depremi" ve "İzmir'in Büyük Yer Sarsıntıları" başlıklı makaleleri de vardır.

İstanbul'a ilişkin kitapları bulunan Ermeni tarihçilerinden kaynak olarak yararlanan Pamukciyan, bu tarihçileri Türk okurlarına tanıtmakta da önemli bir rol oynamıştır. "İstanbul Tarihini Yazan Ermeniler" başlıklı makalede toplu bir

Makaleler > KültürSanat > Araştırmaya Adanmış Bir Ömür, Kevork Pamukciyan (1923-1996)

(1/1)

Kevork Pamukciyan Kayserili Ermeni bir ailenin çocuğu olarak 23 Şubat 1923'te Üsküdar'ın İcadiye Mahallesi'nde doğdu. Babası Hacı Mikayel Pamukciyan (1873-1970) 1890'da İstanbul'a gelerek Osmanlı döneminde kumaş ticareti, Cumhuriyet dönemindeyse kâtiplikle uğraşmıştı. Annesi Hacı Nazeli-Hacıgül Pamukciyan da Kayseriliydi; ilk eşi Dr. Toros Nazlıyan'ı ve kentlin Ermeni cemaatinin ileri gelenlerinden olan babası Hacı Mardiros Efendi Lusarıyan'ı (1860-1915) Tehcir'de kaybetmişti.

İlkokulu Üsküdar'daki Nersesyan-Yermonyana Ermeni Okulu'nda bitiren Pamukciyan, daha sonra Kadıköy'deki Saint Joseph Fransız Koleji'ne girerek burada 10. sınıfa kadar okudu.

Kevork Pamukciyan'ın ilk yazısı 1943 yılında Nor Lur (Yeni Haber) gazetesinde yayınlanan "Kaspar Bey Sıkhabyani Masin" (Kaspar Bey Sinabyan Hakkında) başlıklı makaledir. Aynı gazetede Prof. Kirkor Kömürçyan hakkında da bir yazısı yayınlanan Pamukciyan'ın bu yıllarda giriştiği önemli bir araştırma da Üsküdar Ermeni Mezarlığı'nda bulunan mezar taşı kitabelerinin derlenmesidir (1942-1945). Pamukciyan daha sonra, 1949'da Edirnekapı ve 1950-1956 yılları arasında Balıklı Ermeni mezarlıklarındaki, toplam iki bin kadar eski ve önemli mezar taşı kitabesini, 1950'den itibaren de İstanbul'daki on kadar Ermeni kilisesinin vaftiz ve vefiyat kayıtlarını derlemiştir. 1947-1952 yılları arasında yayınlanan haftalık Carakayt (Işın) gazetesinde 1949 yılından itibaren yazıları görülmeye başlayan Pamukciyan kısa sürede bu derginin sürekli yazarları arasına katılmış ve elli kadar yazısı yayınlanmıştır.

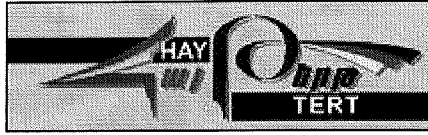
Kevork Pamukciyan'ın Türk okurları tarafından tanınması Reşad Ekrem Koçu'nun İstanbul Ansiklopedisi'yle olmuştur. Popüler tarihçiliğin önemli isimlerinden olan Koçu İstanbul Ansiklopedisi'ni yayınlamaya iki kez girişmiştir. Bunlardan birincisi büyük boy fasiküller halinde Kasım 1944'te yayınlanmaya başlamıştır. Bu ansiklopedide yer alan Ermenilere ilişkin bazı maddelerdeki hataları fark eden Pamukciyan, Koçu'ya başvurarak yardımcı olabileceğini belirtmiş ve 1950 yılından itibaren düzenli olarak yazı vermeye başlamıştır. Ansiklopedi 1952 yılında maddi sebeplerle yayını durdurmuşsa da Koçu başka mali kaynaklar bularak Temmuz 1958 tarihinde daha küçük boyda ve yine fasiküller halinde ansiklopediyi yeniden yayınlamaya başlamıştır. Kevork Pamukciyan bu ikinci dönemin başından itibaren ansiklopedinin yazı kadrosunda yer almıştır. 1965 yılına kadar düzenli olarak yazı veren Pamukciyan kendi ifadesiyle "bazı maddelerin tamamen dışarıda bırakılmasından, bazılarının ise kuşa çevrilmesinden dolayı, diğer taraftan haricte hazırlanmakta olan Ermenice eski baskılara ait çok etraflı bir bibliyografyaya devamlı yardımda bulunduğu için" yazılarına ara vermiş, ansiklopedi de 1973 yılında henüz G harfindeyken yine maddi nedenlerle yayınına sona erdirmiştir. Pamukciyan'ın İstanbul Ansiklopedisi'ne yazdığı üç yüzü aşkın maddenin konuları şunlardır: Önemli Ermeni şahıslar ve aileler, İstanbul'da yayınlanan Ermenice ve Ermeni harfli Türkçe gazete ve dergiler, çeşitli ilçelerdeki Ermeni varlığı, Ermeni mezarlıkları, Ermeni okulları vb.

Kevork Pamukciyan'ın Türkçe ilk makaleleri Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni'nde yayınlanmıştır. Bu dergide 1956-1958 yıllarında yayınlanan dört makalenin ikisi Beyazıt'ta ve Topkapı Sarayı avlusunda bulunan eski darphaneler, diğer ikisi ise 1660 yılında İstanbul'da meydana gelen büyük yangın hakkındadır. 1958 yılından itibaren Türkçe yazılarını yukarıda değindiğimiz gibi İstanbul Ansiklopedisi'nde yoğunlaştıran Pamukciyan Ermenice gazete ve dergilerde yazmaya uzun yıllar devam etmiştir. Pamukciyan'ın makalelerinin yayımlandığı Ermenice süreli yayınlar şunlardır: Asdğapert (Yıldız Kalesi), Hayasdanı Goçnag (Ermenistan Çanı, New York'ta, kırka yakın makalesi yayınlanmıştır), Aysor (Bugün, Paris'te), Dzirani Kodi (Gökkuşuğu, Boston'da) Şoğagat (Işık Damlası), Jamanak (Vakit), Marmara, Ayk (Şafak), Lıraper (Haberci), Sovedagan Hayasdan (Sovyet Ermenistanı, Erivan'da), Kulis, Baykar (Mücadele), Surp Pirğici, Yerçanik (Mutlu) salnamesi, Şoğagat (Işık Damlası), Sion (Kudüs), Pazmaveb (Venedik), Armaş (Montreal), Panper Hamalsarani (Üniversite Habercisi, Erivan'da), Badma-Panasiragan Hantes (Tarih-Felsefe Dergisi, Erivan'da), Lıraper Hasaragagan (Toplumsal Haberci, Erivan'da).

1953'te Kültürel Araştırmaları Teşvik Cemiyeti'nin kurucuları arasında bulunan ve 1961'de Türkiye Ermenileri Patrikhanesi'nin kuruluşunun 500. yıldönümü şerefine düzenlenen konferansa katılan Pamukciyan, 1967'den itibaren Patrikhane'de görev alır. Burada, 1967-1977 arasında kütüphane idareciliği, 1977-1982 arasında genel sekreterlik yapar; 1982'de emekli olduktan sonra da fâhri olarak kültür işleri danışmanlığı görevini sürdürmeye devam eder. 1968-1978 yılları arasında önce Şoğagat dergisinin, sonra da Patrikhane salnamesinin editörlüğünü yürütür.

1976'da İTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü'ne, 1983'te ise Hollanda'nın Leiden şehrindeki Uluslararası Ermeni Araştırmaları Birliği'ne üye seçilen Pamukciyan, Beyrut'ta yayınlanan Şirag dergisinin hazırlamakta olduğu, ancak derginin yayınının sona ermesiyle gerçekleşemeyen "Kevork Pamukciyan Özel Sayısı" için kaleme aldığı 26 Temmuz 1992 tarihli otobiyografisinde bildiği dilleri şu şekilde sıralamıştır: "Ermenice ve Türkçeye çok iyi, Fransızca ve İngilizceye iyi, İtalyancaya kâfi derecede vakıfım. Orta düzeyde Almanca ve Romence ve bundan biraz daha az Yunanca, İspanyolca ve Portekizce bilirim. Rusçayı okuyabilmekle birlikte çok az bilirim."

İstanbul Ansiklopedisi'ne yazmayı kestigi yıllardan itibaren yeniden Türkçe dergilere yazı vermeye başlayan Pamukciyan'ın 1980'li yıllara dek yazıları daha çok Hayat Tarih Mecmuası'nda ve Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nda yer almıştır. Birbirinin devamı niteliğinde olan bu iki derginin de yayıncısı, Pamukciyan'ın Saint Joseph'teki hocalarından

Makaleler > Edebiyat > Ermeni Kaynaklarından Tarihe Katkılar

(1/1)

Ermeni kaynaklarından yaptığı araştırmalarla Türk ve Ermeni tarih yazımına önemli katkılarda bulunmuş olan Kevork Pamukciyan'ın (1923-1996) Türkçe makalelerinin kitaplaştırılması uzun bir süredir gündemdedi. Aras Yayıncılık yazarın sağlığında (1995 yılında) kendisine başvurarak yayın izni ve makalelerinin listesini almıştı. “‘Tarih ve Toplum’ Dergisi Hariç, 1956-1995 Yılları Arasında Türk Basınında Neşredilmiş Makalelerim (Kronolojik Sıra ile Tasnif Edilmiştir)” başlıklı bu listede 46 makale yer alıyordu. Tarih ve Toplum dergisinde yayınlananlarla birlikte yüzü aşacak olan makaleden oluşan bir külliyatın ne şekilde sınıflandırılıp kitaplaştırılacağı konusunda fikir birliğine varılamaması nedeniyle projede ilerleme sağlanamadı.

Pamukciyan'ın ölümünden kısa bir süre önce benzer bir makaleler listesi Tarih ve Toplum dergisinde (no. 153, Eylül 1996, s. 46-47) yayımlandı. “Kevork Pamukciyan Bibliyografyası 1956-1996 (Tarih ve Toplum’un Dışındaki Makaleler)” başlıklı yazıda 49 makale sıralanıyordu. Feriköy, 27 Temmuz 1996 tarihini taşıyan listenin altında bulunan -uslubundan Pamukciyan'a ait olduğu anlaşılan- bir notta ise şu ifade yer almaktaydı: “İşbu bibliyografya her ne kadar Aras Neşriyat için 1995’te hazırlanmışsa da, yazılar kitap halinde neşredilmediğinden, önce makale halinde ve bazı ilavelerle ‘Tarih ve Toplum’ dergisinde intişar etmesine karar verdik.”

Pamukciyan'ın ölüm haberinin de yer aldığı 154. sayıda (Ekim 1996) ve ölümünün 1. yıldönümünde çıkan 165. sayıda (Eylül 1997) yer alan çeşitli yazılarda, Pamukciyan'ın Türkçe yazılarının sağlığında teslim ettiği dosyalardan da yararlanılarak M. Sabri Koz tarafından hazırlanmakta olup iki cilt halinde İletişim Yayınları'nca yayımlanacağı; birinci ciltte Tarih ve Toplum'daki yazılarının, ikinci ciltte ise diğer yayınlardaki yazılarının yer alacağı duyuruldu. Ancak bu proje de gerçekleşmedi.

17 Ağustos 1999 depreminden sonra tarihsel depremlerin önemi fark edilince Kevork Pamukciyan'ın bu konudaki çalışmaları da aranmaya ve kendisini “Ermeni edebiyatına açılan pencere” olarak niteleyen Aras Yayıncılık'tan sorulmaya başlandı. Pamukciyan'ın deprem, diğer doğal afetler ve yangınlar (İstanbul, Bursa ve İzmir depremleri, İstanbul'un şiddetli kışları, sel baskınları, Edirne ve İstanbul'un çeşitli tarihlerdeki yangınları, özellikle de 1660 İstanbul ve 1826 Hocapaşa yangını) üzerine Ermeni kaynaklarından yararlanarak kaleme alınmış yirmiyeye yakın makalesi bulunmaktaydı. Aras Yayıncılık'ta bu makaleleri bir araya getirerek yayınlamak için hazırlıklara girildiyse de zamanla bu projeden, fazla ticari olacağı ve Pamukciyan'ın makalelerini toplu halde yayınlama amacından uzaklaştıracağı kaygısıyla vazgeçildi.

128 Makale, 370 Ansiklopedi Yazısı

2002 Mayısında Aras Yayıncılık'ta çalışmaya başladığımda, uzun süredir yayınevini gündeminde bulunan bu proje, Pamukciyan'la doğrudan tanışma fırsatı bulamamış olmakla birlikte, onun düzenli bir okuyucusu olarak makalelerine az çok hâkim olan benim önüme kondu. Elimizde yazar tarafından hazırlanmış bir liste bulunmasına ve yayınevi çalışanlarının yanı sıra M. Sabri Koz'un da katkılarıyla makalelerin önemli bir kısmı bir araya getirilmiş olmasına karşın, bazı makalelere ulaşmak için -çok sayıda dostun da katkılarıyla- uzun süre kütüphaneye ve sahalarda araştırma yapmak zorunda kaldığımızı, makalelerin redaksiyonunu yaparken bazı dipnot göndermeleri ya da çok açık olmayan bazı ifadelerin üzerine giderek listelerde bulunmayan bazı makaleleri fark ettiğimi belirtmeliyim. Sonunda bazısı çok geniş kapsamlı bazısı ise oldukça kısa makale, bir bölümü okur mektubu, bir kısmı ise bir başkasının giriş ya da takdim yazısıyla yayınladığı için Pamukciyan'ın imzasını taşıymıyormuş gibi görünen, 1956 yılından itibaren 28 süreli yayın ve derleme kitapta yer almış, 2'si ise daha önce yayımlanmamış 128 yazısına ulaştık. Ansiklopediler için kaleme aldığı yazıları araştırdığımızda, 1950 yılından itibaren İstanbul Ansiklopedisi'nin (Reşad Ekrem Koçu) birinci ve ikinci döneminde, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nde ve Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi'nde kendi imzasıyla yayımlanmış 370 maddeye ulaştık (Türk Musikisi Ansiklopedisi ve AnaBritannica'ya katkıları imzasız yer aldığı için bunlar dışarıda bırakılmıştır).

Ansiklopedilere yazdığı maddelerin bazılarının böyle bir toplu yayında yer almayı en azından makaleleri kadar hak ettiğini görerek ansiklopedi yazılarını da derlememize katmaya karar verdik.

4 Cilt Halinde Bir Araya Getirildi

Önümüze çıkan en önemli sorun bu kadar hacimli bir çalışmanın nasıl bir tasnife tabi tutularak az çok birbirine yakın kalınlıkta ciltler oluşturacak şekilde bölüneceğiydi. Yayımlandığı tarih veya yere (süreli yayına) göre yapılacak sınıflandırma yerine konularına göre bir sınıflandırmanın kitapların okuyucuya ulaşmasını kolaylaştıracağını düşündük. Makaleleri şu şekilde dört ciltte topladık:

Makaleler > KültürSanat > KEVORK PAMUKCIYAN İÇİN NE DEDİLER

(1/1)

”Eski Sayfalardan Aydınlıklar Çıkaran Nadide İnsanlardandı”

(Dünya Ermenileri Patriği I. Karekin’in (1932-1999) Kevork Pamukciyan için 11 Ekim 1997’de Aziz Mesrob Maşdots Tercümanlar Günü vesilesiyle yayınladığı mesajdan.)

“Onu bizzat görmedim. Ama tanıyordum. Kalemi kişiliğinin aynasıydı. O, eski sayfalardan yeni aydınlıklar ortaya çıkaran nadide insanlardandı. Ermeni sivil ve dini yaşantısının, kültürünün asırlık ocağından unutulmaya yüz tutmuş simalar, İstanbul Patrikliği’nin arşivlerinden, Kevork Pamukciyan’ın araştırmacı, ayrıntılı çalışmaları sayesinde yeniden hayat buldular.

Ermeni tarih yazıcılığında genel kabul görmüş bir kanı vardır: Buna göre, 18. yüzyıldan 19. yüzyılın ilk yarısına kadar, Ermeni halkının kültürel yaşantısında -özellikle Batıda- Mikhitaristler Birliği’nin eğitim, bilim, edebiyat, tarih ve tercüme alanlarındaki çalışmaları bir yeniden yapılanma evresini oluşturur. Şüphesiz, Mikhitaristler Birliği’nin gerek Venedik gerekse Viyana kollarının faaliyetleri çok önemlidir. Buna karşın, objektif ve genel bir yaklaşımla bakıldığında, İstanbul Patrikliği, din, kültür, edebiyat, bilim, ilahiyat, felsefe alanlarında, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde yaşayan bütün Ermenilerin entelektüel uyanışında belirleyici bir rol oynamıştır. Genellikle, İstanbul Patrikliği’nin bünyesinde, 17. yüzyıl geleneğinden süzülüp gelen ve iki yüce şahsiyetin, Hovhannes Golod (1715-1741) ve Hagop Nalyan (1741-1764) Patriklerin önderliğinde gelişen o devasa bilgi birikimi görmezden gelinir.

Kevork Pamukciyan’ın bilimsel araştırmalarının benim açımdan en önemli, en yenilikçi yönlerinden biri, o dönemin ve o kişilerin yeniden gündeme getirilmesi, onların faaliyetlerinin çeşitli veçhelerinin ve değerlerinin ortaya konması oldu.

Onlar, edebiyatımızın, eğitimimizin ve kilisemizin belirsiz isimleriydi. Şanları vardı ama çehreleri meçhuldü... O çehreler, toz yığınları altında yitip gitmiş yağlıboya tablolar gibiydi adeta. Kevork Pamukciyan o resimlerin üzerindeki tozu kaldırdı ve gerçek kimlikleriyle tarihimizdeki yerlerini yeniden almalarını sağladı.

Bunlar, Kevork Pamukciyan’ın çok yönlü bilimsel çalışmaları hususunda yalnızca birer örnektir. O, benliğini, saatler ve günler, yıllar boyu, hiç çekinmeden, el değmemiş, araştırılmamış konulara, çalışmalarına adadı. Bunu yaparken, mütevazılığı nedeniyle asla dışa vurulmayan bir çeşit içsel dürtü ve heves duyuyordu.”

”Eski Ahit’teki Peygamberlere Benzer Tarafları Vardı”

Türkiye Ermenileri Patriği II. Mesrob

(Pamukciyan’ın makalelerinin toplu yayımı “Ermeni Kaynaklarından Tarihe Katkılar”ın 1. cildi olan “İstanbul Yazıları”na verdiği yazıdan)

“Kevork Pamukciyan’ı ilk önce yayınladığı eserlerden tanıdım. Gerek Ludwigsburg’taki kolejde, gerek Tennessee Eyalet Üniversitesi’ndeki çalışmalarında onun yazılarından hep yararlandım. Kudüs Hebrew Üniversitesi’ndeki hocalarım onun kitap halinde yayınlanan eserlerini tanıyorlardı.

Şahsen 1982’den sonra tanıştık. Patrikliğin ve genelde Ermeni Kilisesi’nin tarihi hakkında her zaman başvurduğum ayaklı bir ansiklopediydi o. 1983’te vartabedlik, 1986’da ise dzayrakuyn vartabedlik dereceleri için yazdığım tezleri inceleyenlerden biri de kendisiydi. Titiz, sert ve taviz vermez bir kişiliği vardı. Yarım yamalak araştırmalar karşısındaki kızgınlığı hayal meyal belli olur, ancak İstanbul efendilerine has ince bir nezaket ve sabırla, bildiği tüm kaynakları tek tek kıskanmaksızın saymaya başlardı. Kendisine başvuran araştırmacı ve öğrencileri çalışmaya teşvik etmesini bilirdi.

(...)

Eski Ahit’teki peygamberlere benzer tarafları vardı. Yüksek rütbeli insanlara özel önem göstermez, söyleyeceği varsa özgüvenini kazanmış bir kişinin dengesiyle saygıda kusur etmeden sözlerini esirgemezdi. Bazen rahatsız da etse, en az iki patriğe ve yardımcılarına birkaç kez akıl hocalığı etti. Sırpazarlarımız her zaman hemfikir olmadıysa da, onu her zaman saygı ve anlayışla dinlediler.

(...)

13 Mayıs 1996 günü saat 12.30’da Başpatrik Karekin I Hazretleri Yedikule Surp Pırgıç Ermeni Hastanesi’ni ziyaret ettiğinde Pamukciyan Efendi’nin [hasta olarak yattığı] odasına da uğrayarak onu Surp Sahak-Mesrob Madalyası ile ödüllendirmek istedi. Doktorlar ve hemşireler odasının boş olduğunu gördüklerinde hayretler içinde, ‘Daha bir saat kadar önce buradaydı, nereye kayboluverdi anlamadık!’ dediler... Madalyalara, beratlarla, diplomalara, belgelere gereksinim duymuyordu.”

Kaynaklar > Tarih > Kevork Pamukciyan Biyografisi

(1/1)

Ermeni asıllı araştırmacı Kevork Pamukciyan, 1923 yılında Kuzguncuk'ta doğdu. Kayserili manifaturacı Mikayel Pamukciyan ile Kayseri Sancığı Meclis-i İdare Azası Hacı Mardiros Lusararyan Efendi'nin kızı Nazeli Hacı Gül'ün oğludur. İlköğrenimini Üsküdar-İcadiye'deki Nersesyan-Yermonyun Ermeni ilkokulu'nda tamamlayan Kevork Pamukciyan, Saint Joseph Fransız Lisesi'nin 10. sınıfına kadar eğitimine devam etti.

1943 yılında Ermenice Nor Lur (Yeni Haber) gazetesinde amatör olarak yazı yazmaya başlayan Kevork Pamukciyan, 1944-1950 arasında bir süre karakalem portre ressamlığı yaptı. 1949 yılından itibaren yurtdışındaki Ermeni basınında da yazıları yayımlanmaya başlayan Pamukciyan'ın doğrudan doğruya İstanbul'u konu edinen çalışmaları, Recai Ekrem Koçu'nun İstanbul Ansiklopedisi'nin birinci ve ikinci yayımlarında yer aldı. İstanbul Ermenileriyle ilgili bu maddeler onun sonraki yıllarda yapacağı araştırmalar için bir ön hazırlık, bir birikim niteliği taşıyor.

Kevork Pamukciyan 1953 yılında Kültürel Araştırmaları Teşvik Cemiyeti'nin kurucuları arasında yer aldı. 1953-1967 yılları arasında Dabkoviç Vapur Acenteliği'nin muhasebe bölümünde çalışan Pamukciyan, 1956 yılında itibaren Türkçe popüler tarih dergilerinde yazılar yayımlamaya başladı.

1967 yılında Ermeni Patrikhanesi'nde çalışmaya başlayan Kevork Pamukciyan, arşiv yöneticiliği, genel sekreterlik görevlerinde bulundu. 1968-1978 yılları arasında Patrikhane tarafından çıkarılan Şogagat (Işın Düşmesi) dergisi ve yıllıklarının yayımını yönetti. 1982 yılından sonra Ermeni Patrikhanesi'nin fahri kültür danışmanlığını yapan Kevork Pamukciyan, 1976'da İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü ve 1983'te de Hollanda'nın Leiden şehrindeki Association Internationale des Etudes Armeniennes (Uluslararası Ermeni Araştırmaları Kurumu) üyesi oldu.

Çalışmalarını büyük ölçüde Ermeni kaynaklarına dayandıran ve tarih, epigrafi, biyografi, edebi metin neşri konularında yoğunlaştıran Pamukciyan, 50'ye yakın Ermenice ve Türkçe esere, bir o kadar yayın organına, 6 ansiklopediye araştırma alanlarıyla ilgili katkılarda bulundu. Maddeler, makaleler, açıklama notları, ekler hazırladı. Bunlardan Ermenice yazdığı "Eğimli Eski Ermeni Aileler ve Şahıslar", başlıklı makalesi Toros Azadyan'ın Eğin adlı eserinde "Cumhuriyetin Elli Yıllık Döneminde İstanbul'da Basılan Ermenice ve Ermeni Harfli Türkçe Kitaplar Bibliyografyası", Şogagat yıllığının 1976-1978 sayısında yayımlandı.

Kevork Pamukciyan son yıllarda Eremya Çelebi Kömürçüyan'la ilgili biri Türkçe, diğeri Ermenice iki çalışma yaptı. Hrand Der Andreaşyan'ın Türkçeye çevirip yayımladığı İstanbul Tarihinin ikinci basımını "önsöz", "Kömürçüyan Ailesi Şeceresi" gibi çeşitli biyografi ve bibliyografya ek, not ve düzeltmeleriyle baskıya hazırlaması eserin zenginleşmesini sağladı. İstanbul'un 1660 Yangını Tarihi adlı Ermenice eseri baskıya hazırlarken de geniş ekler yaptı ve Kömürçüyan'ın İstanbul'a ilişkin bu çalışmasını zenginleştirerek yayımladı.

Pamukciyan'ın İstanbul Ermeni patrikleriyle ilgili iki Ermenice biyografi çalışması yayımlandı: Patrik Hagop Nalyan, 1706-1764 ve Patrik Hovannes Golod; 1678-1741. Pamukciyan Ermeni asıllı olup Türkçe şiirler söyleyen ve "aşık" kelimesinin Ermenice söylenişiyile "aşuğ" olarak anılan şairlerle ilgili çalışmalar da yaptı. Özellikle aşuğlar tarafından söylenmiş çok sayıda destan yayımlayıp, bunların konu edindiği çoğu İstanbul'la ilgili tarihsel olaylar hakkında açıklamalarda bulundu.

Pamukciyan'ın aşık edebiyatı araştırmalarına yaptığı katkılardan biri de, Folklorve Etnografya Araştırmaları adlı yıllığın 1984 ve 1985 sayılarında iki bölüm halinde yayımlanan "Ermeni Harfli Türkçe Elyazması Eski Bir Cönk" başlıklı yazısıdır. Yazıda cönkte bulunan Türk ve Ermeni aşıklara ait bütün örnekler olduğu gibi yayımlanmış, ayrıca aşıklar hakkında kısa bilgiler de verilmiştir.

Pamukciyan'ın yayımlanmamış çalışmaları da var. Bunlardan biri Üsküdar, Edirnekapı ve Balıklı Ermeni

Kaynaklar > Pamukciyan'ın Tarih ve Toplum yazımları > Pamukciyan'ın Tarih ve Toplum yazımları

(1/1)

Murat Bebiroğlu Tarih ve Toplum dergisinin eski sayılarından tarihçi Kevork Pamukciyan'ın bazı yazımlarından özetler hazırladı. Tıp, botanik ve dilbilimi dallarında çalışmalar yapmış Artin Hindoğlu, Armenak Bedevyan ve Dr. Mikayel Resden'i Pamukciyan ve Bebiroğlu sayesinde hatırlıyoruz.

ARTİN HİNDÖĞLU - Dilbilimci (1780-1840?)

Kevork Pamukçuyan - Tarih Ve Toplum Dergisi Cilt 3 Sayfa 8

Artin Hindoğlu hakkında önemli bilgileri araştırmacı Bimen Zartaryan'ın 15 ağustos 1944 tarihinde Jamanak Gazetesinde yayımladığı yazıda buluyoruz. Başka iki kaynaktan da yararlanarak Artin Hindoğlu'nu tanıyabiliriz. Artin Hindoğlu 1780 yılında Kütahya'da doğmuştur. Kütahya Ermenileri'nin ana dili, Kayseri Ermenileri gibi Türkçe olduğunda, Türkçe'si gayet güçlüdür. 1795 yılında İstanbul'a gelmiş, 1805 yılında Venedik'e gitmiştir. Burada San-Lazzaro adasındaki Mikhitharist Rahiplerin Manastırında okumuş ve burada hem Ermenice, hem de bazı yabancı dilleri öğrenmiştir. Zartaryan, aynı tarihte, rahip olmadan oradan ayrılıp Viyana'ya yerleşti diyorsa da, Fransızca Türkçe sözlüğün ön sözünde, 1817-1818 yıllarında Viyana'ya gittiği belirtilmektedir. Viyana'da Almanca'yı da öğrenerek, 1824-1831 yıllarına Türkçe öğretim görevlisi olmuştur. Daha sonra Viyana İmparatorluk Yüksek Mahkemesinde tercümanlık yapmıştır. Eserlerinde Venedik Mikhitharist Akademisine üye olduğunu belirtmektedir.

İlk çalışması, Fransızca açıklamalı Türkçe öğreten bir kitaptır. Bu kitabın basım tarihi belirtilmemiştir. 1829 yılında Almanca açıklamalı Türkçe öğreten bir gramer kitabı Viyana'da basılmıştır. 1830 yılında ise, Ermenice açıklamalı "Deutsch-Armenische Sprachlehre" (Almanca - Ermenice Gramer) isimli Almanca öğreten kitabı, Mikhitharist'lerin matbaasında basılmıştır. 1831 yılında Fransızca Türkçe Sözlük Viyana'da basılmıştır.

Hagop Dilaçar (Martayan), Ermeni Kültür Panoraması isimli yazılarında, 8 Aralık 1963 Marmara Gazetesinde, bu sözlüğün 1838 yılında, 564 sayfalık ikinci baskısının yapıldığını belirtmektedir. Zartaryan ve Martayan, 1838 yılında Türkçe Fransızca 516 sayfalık sözlüğün de "Hazne-i Lugat" ismiyle Venedik'te yayımlandığını bildirmektedirler. Zartaryan, Hindoğlu'nun 1840 yılında Viyana'da öldüğünü tahmin etmektedir.

ARMENAK BEDEVYAN - Botanist ve Dilbilimci (1884-1957)

Kevork Pamukçuyan - Tarih ve Toplum Dergisi Cilt 3 Sayfa 65

Bedevyan, sözlüğü ve sekiz dilde bitki isimlerinin yer aldığı eseri ile önemli bir dilci ve botanikçidir. Hayatı hakkında elimizde fazla bilgi yoktur. İstanbul'da yayımlanan iki Ermenice gazetede yayımlanan makaleler bize hayatı hakkında bazı bilgiler vermektedir. İlk yazı, Bedevyan'ın ölümü dolayısıyla 4 Mayıs 1957 tarihinde Marmara Gazetesinde, ikinci yazı ise doğumunun 100.yılı dolayısıyla Nubar Der Mikayelyan tarafından Jamanak Gazetesinde yayımlanmıştır. Armenak Bedevyan aslen Arapkir'li olan bir ailedendir. 1884 yılında Halep'te doğmuş, küçük yaşta ailesiyle birlikte Kahire'ye yerleşmiştir. İlk önce Kahire'de Kalustyan Okulunda okumuş, daha sonra Kıbrıs'ta Haygagan Gırtaran adlı okulda eğitimini sürdürmüştür. Kahire'ye döndükten sonra Sent Meri adlı İngiliz okuluna devam etmiştir. 1904 yılında Gizeh'de Yüksek Ziraat Okuluna girmiş ve 1910 yılında okuldan başarı ile mezun olmuştur.

Mezun olduktan sonra Kahire'ye dönen Bedevyan, bir süre bir pamuk fabrikasında teknisyen ve yardımcı müdür olarak çalışmıştır. 1920 yılında Ziraat Bakanlığı tarafından, Gizeh Araştırma Merkezi müdürü ve pamuk tohumları üretim şubesi yönetmeni olarak görevlendirilmiştir. Hizmetlerinden dolayı, beşinci sınıf Nil Nişanıyla ödüllendirilmiştir. 1944 yılında bu görevlerden emekliye ayrılmıştır. Bu dönemde Kahire Ermeni Cemaatinde de çeşitli görevler almıştır. 1955 yılında Kahire Ermeni delegesi olarak Katoğkos seçimine katılmıştır. 10 Şubat 1957 tarihinde Kahire'de ölen Bedevyan Surp Minas Ermeni mezarlığına gömülmüştür.

Ünlü botanikçi, ismini ebedileştiren eseri üzerinde uzun yıllar çalışmıştır. 1936 yılında Kahire'de basılan "Illustrated Polyglot Dictionary Of Plant Names" (Resimli, çok dilde Bitki Adları Sözlüğü" isimli kitabı en önemli eseridir. Kitabın 1100 sayfalık sözlük kısmında, 3657 adet bitki ve çiçek tanıtılmaktadır. Sözlükte bu bitkileri resimleri ile birlikte, sekiz dilde, Latince, Arapça, Ermenice, İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca ve Türkçe isimleri yer almaktadır. 456 sayfalık ikinci kısımda ise, yedi değişik renkte kağıda basılmış, yedi dilde alfabetik sıra ile sınıflandırılmış, bitki adları yer almaktadır. Öyle ki, bu fihristen yararlanılarak, sekiz dilde de aranılan bir bitki ismi,

Makaleler > KÃ¼ltÃ¼r Sanat > Araştırmaya Adanmış Bir Ömür, Kevork Pamukciyan (1923-1996)

(1/1)

Kevork Pamukciyan Kayserili Ermeni bir ailenin çocuğu olarak 23 Şubat 1923'te Üsküdar'ın İcadiye Mahallesi'nde doğdu. Babası Hacı Mikayel Pamukciyan (1873-1970) 1890'da İstanbul'a gelerek Osmanlı döneminde kumaş ticareti, Cumhuriyet dönemindeyse kâtiplikle uğraşmıştı. Annesi Hacı Nazeli-Hacıgül Pamukciyan da Kayseriliydi; ilk eşi Dr. Toros Nazlıyan'ı ve kentlin Ermeni cemaatinin ileri gelenlerinden olan babası Hacı Mardiros Efendi Lusararyan'ı (1860-1915) Tehcir'de kaybetmişti.

İlkokulu Üsküdar'daki Nersesyan-Yermonyana Ermeni Okulu'nda bitiren Pamukciyan, daha sonra Kadıköy'deki Saint Joseph Fransız Koleji'ne girerek burada 10. sınıfa kadar okudu.

Kevork Pamukciyan'ın ilk yazısı 1943 yılında Nor Lur (Yeni Haber) gazetesinde yayımlanan "Kaspar Bey Sıkhabyanı Masını" (Kaspar Bey Sinabyan Hakkında) başlıklı makaledir. Aynı gazetede Prof. Kirkor Kömürçyan hakkında da bir yazısı yayımlanan Pamukciyan'ın bu yıllarda giriştiği önemli bir araştırma da Üsküdar Ermeni Mezarlığı'nda bulunan mezar taşı kitabelerinin derlenmesidir (1942-1945). Pamukciyan daha sonra, 1949'da Edirnekapı ve 1950-1956 yılları arasında Balıklı Ermeni mezarlıklarındaki, toplam iki bin kadar eski ve önemli mezar taşı kitabesini, 1950'den itibaren de İstanbul'daki o kadar Ermeni kilisesinin vaftiz ve vefiyat kayıtlarını derlemiştir. 1947-1952 yılları arasında yayımlanan haftalık Carakayt (Işın) gazetesinde 1949 yılından itibaren yazıları görülmeye başlayan Pamukciyan kısa sürede bu derginin sürekli yazarları arasına katılmış ve elli kadar yazısı yayımlanmıştır.

Kevork Pamukciyan'ın Türk okurları tarafından tanınması Reşad Ekrem Koçu'nun İstanbul Ansiklopedisi'yle olmuştur. Popüler tarihçiliğin önemli isimlerinden olan Koçu İstanbul Ansiklopedisi'ni yayınlamaya iki kez girişmiştir. Bunlardan birincisi büyük boy fasiküller halinde Kasım 1944'te yayımlanmaya başlamıştır. Bu ansiklopedide yer alan Ermenilere ilişkin bazı maddelerdeki hataları fark eden Pamukciyan, Koçu'ya başvurarak yardımcı olabileceğini belirtmiş ve 1950 yılından itibaren düzenli olarak yazı vermeye başlamıştır. Ansiklopedi 1952 yılında maddi sebeplerle yayını durdurmuşsa da Koçu başka mali kaynaklar bularak Temmuz 1958 tarihinde daha küçük boyda ve yine fasiküller halinde ansiklopediyi yeniden yayınlamaya başlamıştır. Kevork Pamukciyan bu ikinci dönemin başından itibaren ansiklopedinin yazı kadrosunda yer almıştır. 1965 yılına kadar düzenli olarak yazı veren Pamukciyan kendi ifadesiyle "bazı maddelerin tamamen dışarıda bırakılmasından, bazılarının ise kuşa çevrilmesinden dolayı, diğer taraftan haricet hazırlanmakta olan Ermenice eski baskılara ait çok etraflı bir bibliyografyaya devamlı yardımcı bulunduğuna için" yazılarına ara vermiş, ansiklopedi de 1973 yılında henüz G harfinden önce maddi nedenlerle yayınına sona erdirmiştir. Pamukciyan'ın İstanbul Ansiklopedisi'ne yazdığı üç yüzü aşkın maddenin konuları şunlardır: Önemli Ermeni şahıslar ve aileler, İstanbul'da yayımlanan Ermenice ve Ermeni harfli Türkçe gazete ve dergiler, çeşitli ilçelerdeki Ermeni varlığı, Ermeni mezarlıkları, Ermeni okulları vb.

Kevork Pamukciyan'ın Türkçe ilk makaleleri Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni'nde yayımlanmıştır. Bu dergide 1956-1958 yıllarında yayımlanan dört makalenin ikisi Beyazıt'ta ve Topkapı Sarayı avlusunda bulunan eski darphaneler, diğer ikisi ise 1660 yılında İstanbul'da meydana gelen büyük yangın hakkındadır. 1958 yılından itibaren Türkçe yazılarını yukarıda değindiğimiz gibi İstanbul Ansiklopedisi'nde yoğunlaştıran Pamukciyan Ermenice gazete ve dergilerde yazmaya uzun yıllar devam etmiştir. Pamukciyan'ın makalelerinin yayımlandığı Ermenice süreli yayımlar şunlardır: Asdğapert (Yıldız Kalesi), Hayasdanı Goçnag (Ermenistan Çanı, New York'ta, kırka yakın makalesi yayımlanmıştır), Aysor (Bugün, Paris'te), Dzirani Kodi (Gökkuşuğu, Boston'da) Şoğagat (Işık Damlası), Jamanak (Vakit), Marmara, Ayk (Şafak), Lıraper (Haberci), Sovedagan Hayasdan (Sovyet Ermenistanı, Erivan'da), Kulis, Baykar (Mücadele), Surp Pırğıç, Yerçanik (Mutlu) salnamesi, Şoğagat (Işık Damlası), Sion (Kudüs), Pazmaveb (Venedik), Armaş (Montreal), Panper Hamalsarani (Üniversite Habercisi, Erivan'da), Badma-Panasiragan Hantes (Tarih-Felsefe Dergisi, Erivan'da), Lıraper Hasaragagan (Toplumsal Haberci, Erivan'da).

1953'te Kültürel Araştırmaları Teşvik Cemiyeti'nin kurucuları arasında bulunan ve 1961'de Türkiye Ermenileri Patrikhanesi'nin kuruluşunun 500. yıldönümü şerefine düzenlenen konferansa katılan Pamukciyan, 1967'den itibaren Patrikhane'de görev alır. Burada, 1967-1977 arasında kütüphane idareciliği, 1977-1982 arasında genel sekreterlik yapar; 1982'de emekli olduktan sonra da fahri olarak kültür işleri danışmanlığı görevini sürdürmeye devam eder. 1968-1978 yılları arasında önce Şoğagat dergisinin, sonra da Patrikhane salnamesinin editörlüğünü yürütür.

1976'da İTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü'ne, 1983'te ise Hollanda'nın Leiden şehrindeki Uluslararası Ermeni Araştırmaları Birliği'ne üye seçilen Pamukciyan, Beyrut'ta yayımlanan Şirag dergisinin hazırlamakta olduğu, ancak derginin yayınının sona ermesiyle gerçekleşemeyen "Kevork Pamukciyan Özel Sayısı" için kaleme aldığı 26 Temmuz 1992 tarihli otobiyografisinde bildiği dilleri şu şekilde sıralamıştır: "Ermenice ve Türkçeye çok iyi, Fransızca ve İngilizce iyi, İtalyancaya kâfi derecede vakıfım. Orta düzeyde Almanca ve Romence ve bundan biraz daha az Yunanca, İspanyolca ve Portekizce bilirim. Rusçayı okuyabilmekle birlikte çok az bilirim."

İstanbul Ansiklopedisi'ne yazmayı kestiği yıllardan itibaren yeniden Türkçe dergilere yazı vermeye başlayan Pamukciyan'ın 1980'li yıllara dek yazıları daha çok Hayat Tarih Mecmuası'nda ve Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nda yer almıştır. Birbirinin devamı niteliğinde olan bu iki derginin de yayıncısı, Pamukciyan'ın Saint Joseph'teki hocalarından

[Ermeni meselesine edebiyat penceresinden bir bakış] Kâffemiz Osmanlıyuz!*

(1/1)

Kaynak: zaman
Yer: istanbul
Tarih: 8.5.2005

Dr. Ahmet Ertuğrul

Türkiyeli Ermenilerin dünyanın hiçbir yerinde, bütün iyi şartlara rağmen unutamadıkları komşuları, köyleri, evleri ve Türk dostları, meydana getirdikleri edebiyat eserlerinde sürekli ana temayı oluşturmuştur. Bu eserlerde derin dâüssıla duygusu hâkimdir. Bu da aslında her iki milletin tarihî beraberlikte uyum içerisinde, barış ve huzurlu bir ortamda yaşamış olduklarını göstermektedir. Öyle ya, insanlar zulüm gördükleri, aşağılandıkları, can güvenliği bulamadıkları bir yeri niçin özlesinler ki?!

Yok mu cana zerre rahm-i şefkatin
Âşık öldürmek mi yoksa âdetin?
Çekmeden itmem şikâyet mihnetin
Cana kâr etdi kemâl-i hasretin

1865'te basılan Ermeni harfli bir şarkı mecmuasından alınan (Pamukciyan, 2002, s. 200) bu hicaz şarkı, ancak bir milletin his ve hayal dünyasını paylaşmayı başarmış ve ortak bir zevki yaşayabilen bir kişi tarafından söylenebilir.

Kevork Pamukciyan'ın "Eski Harfli Türkçe Metinler" (Aras Yay., İst. 2002) adlı eserini incelerken, yüzyıllarca bir arada yaşamış iki toplumun, Ermenilerin ve Türklerin müşterek zevkleri, ortak dil, kültür ve edebiyatlarına şahit oldum. Dini, dili, kültürü farklı bir milletin, yüzyıllar boyu aynı şehirde, aynı köyde, aynı mahallede, aynı evde huzur içinde ve dostça yaşaması, esasen bilimsel araştırmalara konu olacak değerdedir. 1071'den itibaren Türklerle aynı coğrafyada yaşayan ve aynı kaderi paylaşan Ermenilerin, dinleri, kültürleri farklı olan Türklerle, âdeti yek vücut olarak aynı ruh ve coşkuyla hareket etmesi, daha ziyade ortak edebî birikimle meydana getirilen edebiyat eserlerinde görülmektedir. 14. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar Ermeniler tarafından yazılan pek çok eserin, Ermeni harfli Türkçe olması önemli bir husustur. Bu eserlerin bir kısmının Venedik'te basılması da dikkat çekicidir. Ermeni harfli Türkçe eserler içerisinde dinî metinlerin de bulunması ve birçok kilisede bu tür eserlerin okunması da önemli bir ayrıntıdır. Bu konuda, "Ermeni Harfli Türkçe Kitaplar Bibliyografyası" adında birkaç eser yayınlanmıştır. 2001'de Haydar Turkeren Kıraganutyunu tarafından yayınlanan "Ermeni Harfli Türkçe Edebiyat" adlı eser de Türkçenin Ermeniler tarafından ne denli ustalıkla kullanıldığını göstermektedir. Pamukciyan, "Ermeni harfli Türkçe kitapların 1727'den 1968 yılına kadar yaklaşık elli şehirde iki yüzü aşkın matbaada basılmış (Pamukciyan 2002, s. XVII) olduğunu" yazmaktadır. Ermenilerin kendi harfleriyle Türkçe olarak yazdıkları eserler içerisinde; romanlar, tiyatrolar, Batı ve Doğu klâsikleri gibi edebî eserler vardır. 1001 Gece Masalları, Âşık Garip, Köroğlu, Leyla ile Mecnun, Arzu ile Kamber, Ferhad ile Şirin, Tahir ile Zühre, Kerem ile Aslı, Şah İsmail, Nasreddin Hoca Hikâyeleri ve daha birçok eser...

Oysa bir zamanlar hepimiz Osmanlıydık!

Ermeni harfli Türkçe eserlerin 1915 yılından sonra da basılması ve özellikle yurtdışına çıkan Ermenilerin; Halep, Şam, İskenderiye, Paris, Buenos Aires, Los Angeles, New York, Philadelphia gibi birçok merkezde bu tür eserleri yayınlamaları da dikkat çekicidir. Nitekim bu tür eserlerden biri de yurtdışında basılan Ermeni harfli Türkçe son kitap olan Dikran Kireçyan'ın "Destan Kitabı"dır. (Buenos Aires, 1968, 101 s.)

Burada, çok güzel Türkçe konuşan ve Türkçeye hayranlıklarını ifade eden Buenos Aires'teki bazı Ermeni dostlarla 2000 yılındaki görüşmemize değinmeden geçemeyeceğim. Bir konferans vesilesiyle bulunduğumuz Arjantin'in başkenti Buenos Aires'te Türk büyükelçiliğindeki 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nı kutlama kokteyline katılan Ermeni dostlarımızla Türkçe sohbetimiz ilerledikçe yeni şeyler öğrendik. Evde Türkçe konuşan Ermeniler, Arjantinli gelinlerinin de mecburen Türkçe öğrenmek zorunda kaldığını nüktelerle söyledikten sonra, geceyi bizimle birlikte coşku içerisinde kutladılar. En güzel şey de hep birlikte söyledikleri o güzelim İstanbul şarkılarıydı!..

Özgür Gündem: Ermeni alfabesiyle Kürtçe İncil

(1/1)

Kaynak: Özgür Gündem

Yer: İstanbul

Tarih: 29.1.2003

OSMAN KÖKER

Ermeni kaynaklarından yaptığı araştırmalarla tarihçiliğimize önemli katkılarda bulunan Kevork Pamukciyan'ın makale ve ansiklopedi yazılarını, Aras Yayıncılık olarak derliyoruz. Yaklaşık yarım yüzyıl boyunca 28 süreli yayın ve derleme kitapta basılmış 128 makale ile 4 ansiklopedide yayınlanmış 370 maddeyi Ermeni Kaynaklarından Tarihe Katkılar ana başlığında dört ciltte topladık. Geçtiğimiz ay çıkan ikinci cilt, Ermeni Harfli Türkçe Metinler adını taşıyor. Bu ciltte yer alan 29 makalede Pamukciyan, Ermeni alfabesiyle Türkçe yazılmış şiirleri, destanları, kitapları, gazeteleri, halk hikâyelerini, resmi belgeleri inceliyor. Bu makalelerin başına, "Türkçenin Ermeni alfabesiyle yazımı hangi ihtiyaçtan doğmuştur", "hangi dönemde kimler tarafından kullanılmıştır", "ne tür eserler basılmıştır", "ne kadar yaygındır" türünden sorulara cevap oluşturacak bir giriş yazısı koymak ve örnek kitapların kapaklarından oluşan bir görsel bölüm hazırlamak amacıyla yaptığımız araştırma, bizi Ermeni harfli Türkçe yüzlerce kitaba ulaştırdı. Bu araştırma sırasında iki de Ermeni alfabesiyle Kürtçe yayınlanmış İncil'e rastladık. Her iki dilden örneklere de kitapta yer verdik.

İlk Kürtçe İncil

Ermeni harfli Kürtçe İncil'lerden biri 1857 tarihli ve Turkuaz Sahaftan Püzant Akbaş'ın koleksiyonunda bulunuyor. Kapağında yer alan Ermeni alfabesiyle Kürtçe yazıları Latin alfabesine şu şekilde çevirmek mümkün: "İncil / Khodee Me İsa el Mesihe / Nıvısandın / Bı Deste Madteos Markos Lukas u Hanna / Lı İstambulda / Kayol / 1857." Bu da şu şekilde Türkçeye çevrilebilir: "İncil / Rabbimiz İsa Mesih / Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'nın Eliyle Yazıldı / İstanbul / Kayol [Matbaası] / 1857."

1872 tarihli olan ikincisi ise Beyrut'ta yaşayan araştırmacı Garo Aprahamyan'ın koleksiyonunda bulunuyor. Kapağında yine Ermeni harfli Kürtçe olarak "Peymane No / e / Khoiye Ma İsa el Mesih / Lı Basmahanee / A. H. Boyacıyan tab bua / 1872 / Lı İsdambolda" yazılı. Bunu Türkçeye "Yeni Ahit / Rabbimiz İsa Mesih / A. H. Boyacıyan Basımevinde tab edilmiştir / 1872 / İstanbul" şeklinde çevirebiliriz.

Kitabımızın başına koyduğumuz, Rober Koptaş'ın "Ermeni Harfleriyle Türkçe" başlıklı yazısında da belirttiği gibi, Türkçenin Ermeni harfleriyle yazımı, Türkçe konuşan, Ermeniceyi ya hiç bilmeyen ya da çok az bilen, Hıristiyanlık inancına bağlı Ermeni nüfusla yazı yoluyla iletişim kurmanın ve bu kitlenin aynı yolla kendini ifade etmesinin aracı olarak gelişmiştir. Ermeni harfli Türkçe, Ermeni kültürünü koruma ve yabancılaşmaya karşı koyma çabalarının ürünü olarak değerlendirilebileceği gibi, Ermenice bilmeyen, kendini Türkçe olarak ifade edebilen Ermeni nüfusun, Ermeni harfleri üzerinden kimlik aidiyetini sürdürerek kendisini yazıyla ifade etmesinin doğal sonucu olarak da kabul edilebilir. Ermeni harfli Türkçe yazma ve basma eserlerin yayılması, din, tarih ve edebiyat alanlarında geniş bir literatürün oluşması ve pek çok gazete ve derginin yayımlanması bu temel üzerinden açıklanabilir.

Ermeni harfli Türkçenin kullanımına aşuğların (Ermeni aşıkları) şiir ve destanlarında, yazılı edebiyat ürünlerinde, Batı edebiyatından çevirilerde, gazete ve dergilerde, mezar taşı kitabelerinde, çok dilli lügatlerde, İncil ve diğer dini kitaplarda rastlanmaktadır.

Çok kültürlü Osmanlı toplumunda kültürel alışverişi sağlamada Ermeni harfli Türkçe önemli bir rol oynamıştır. Ermeni harfli Kürtçe, Ermeni harfli Arapça, Ermeni harfli Türkçe yazma eserler sayesinde çeşitli milletlere mensup aşıkların, ozanların eserleri Ermeniler arasında yayılmış, aynı şekilde Ermeni aşık ve ozanlarının eserleri de farklı toplumlarda benimsenmiştir.

Kürtçe konuşan Ermeniler

Ermeni harfli Türkçe, dini alanda, bir yandan Katolik ve Protestan kiliseleri tarafından Gregoryen (Apostolik, Lusavorçagan) Ermeniler arasında Katolik ve Protestan inançlarını yaymak için kullanılırken, diğer yandan Gregoryen Ermenilerin bu mezhepler hakkındaki karşı-propaganda çalışmaları için de uygun bir zemin oluşturmuştur. Amerikan Protestan Kilisesi, American Board of Commissioners for Foreign Missions adlı kurum aracılığıyla Osmanlı Devleti sınırları içerisinde Balkanlar, Orta ve Doğu Anadolu, Ortadoğu bölgelerinde yaşayan Hıristiyan halklar ve bu arada özellikle Ermeniler arasında faaliyetlerde bulunuyor, çeşitli vilayetlerde okullar, hastaneler, yetimhaneler, huzurevleri, matbaalar kuruyordu. 1830 yılında Osmanlı